

Frede V. Nielsen

I forlængelse af indlæg bragt i Dansk Sang nr. 3, november 2019 om Frede V. Nielsen har redaktionen modtaget følgende indlæg, der er initieret af bestyrelsen i Læreruddannelsens Musiklærerforening.

Videnska

Frede V. Niensens betydning for musikundervisningens teori og praksis

Frede V. Niensens forskning og årelange virksomhed og interesse for musikfaget har haft stor og positiv indflydelse på musikundervisning i det meste af Norden. Det flagskib han søsatte, har i den grad bidraget til musiklærerens professionelle refleksion og dermed grundlag for at træffe begrundede valg i undervisningen.

Frede V. Nielsen:
Født 10. maj 1942, død 21. marts 2013. Dr.pæd., musikforsker og professor i musikpædagogik på Danmarks Pædagogiske Universitet - Aarhus Universitet

Denne artikel har til hensigt at fremføre nogle perspektiver på Frede V. Niensens betydning for musikundervisningens teori og praksis på læreruddannelsen, og dermed også i folkeskolen. Artiklen postulerer ikke at vide, hvad Frede V. Nielsen troede eller mente. Det mener **vi** ikke er relevant at udtale sig om. Vor hensigt er primært at fremføre nogle synspunkter på, hvordan vi forstår Frede V. Niensens betydning for musikdidaktisk teori og praksis.

Om at komme overens med musikundervisning

Musikundervisning har traditionelt set været praktiseret som et *gørefag*, hvor eleverne enten skulle synge eller spille på instrumenter. Faget kan dermed beskrives som det fag i skolen, hvor indholdet ofte bliver instrueret af læreren, og eleverne udfører musik, ja måske bare er *performing monkeys*. Musiklæreren viser, hvordan eleverne kan performe i klassen, eller på en scene, enten som et klassekor eller et klasseorkester.

Ikke overraskende kan forventninger om musikfaget som et performancefag desværre have den negative konsekvens, at undervisningen resulterer i *bevidstløs musiceren*, med det særlige mål at optræde for skole og forældre, og måske dermed vise sit værd. I nogle sammenhænge har klasser også været objekter for musiklærerens behov for selv at

performe, hvilket formodentlig i langt de fleste tilfælde ikke havde den store betydning for elevernes musikalske læring og udvikling.

Uvist af hvilke grunde, skal musikfaget tilsyneladende være et fag, der er sjovt. Ingen tvivl om, at musikalsk læring forudsætter engagerede og motiverede elever, men ikke, at det forudsætter, at eleverne nødvendigvis har det sjovt. Musikfaget kan let gå hen og blive forberedelse til og miniudgaver af talentkonkurrencer, koncerter, grand prix m.m. for at eleverne synes, det er sjovt, og derfor gider at være med. Hvor kommer et sådan besynderligt indholds- og legitimationskriterie dog fra?

Forpligtelsen på folkeskolens formål

Det er umiskendeligt, at musikfaget - såvel som alle andre fag i skolens fagrække - både har formål og kompetencemål, der er retningsgivende for, hvad faget faktisk skal bidrage med. Derudover er faget - ligesom alle andre fag - også forpligtet på folkeskolens formål. Der er derfor tale om et alment dannende fag. Det vil sige, at det ikke er et fag, der skal uddanne til en specifik profession eller være en del af en fødekæde. Folkeskolens fagrække kan siges at være et forsøg på en forenkling og kategorisering af den tværfaglige mangfoldighed, som vores verden repræsenterer, og som eleverne skal

b • håndværk • kunst

føres ind i og lære at navigere i. Musikfaget i folkeskolen skal gennem forenklingen bidrage til skolens formål og dermed livsduelighed - og musikfaget i læreruddannelsen skal uddanne lærere, der forstår det, og kan omsætte det til en meningsfuld praksis.

Ingen enkle løsninger

I de senere årtier har der været en tendens til at søge efter "pædagogiske koncepter", der kunne være "løsninger" på udfordringer i undervisningen. Hvad skal læreren gøre for at ...? Det handler om at håndtere udfordringer, der vedrører motivation, koncentration, uro, konflikter, læringsmåder, relationer, samarbejde m.m. Det interessante er, at det pædagogiske felt er, og altid har været, en relativ størrelse. Der findes ikke én bestemt "løsning", som passer i alle situationer. Ingen one-size-fits-all! Musiklæreren er derfor nødt til at kunne reflektere egen praksis konkret i relation til de enkelte praksissituationer og til den viden, der findes på feltet. Det forudsætter teoretisk indsigt, så valg baseres på professionelle skøn og ikke på mavefølelse eller intuition. At handle og beslutte ud fra en mavefølelse er helt fint, når det alene vedkommer én selv, men når det vedrører en skoleklasse, så er det ikke tilstrækkelig professionelt. Det er så her Frede V. Nielsen kommer ind i billedet.

Om at kunne reflektere professionelt og begrundet

Det er interessant at tænke på, hvordan musikfaget i én uendelighed har skullet legitimeres sig og argumentere for at være en del af fagrækken i folkeskolen. Frede V. Nielsen har gennem hele sit professionelle virke arbejdet for og bidraget til en større respekt for faget gennem en bred teoretisk forståelse af, hvorfor musik og musikfaget er vigtig, og hvad det faktisk kan bidrage med både individuelt, socialt og kulturelt.

Frede V. Nielsen har formuleret et musikdidaktisk teoretisk fundament, så læreren professionelt kan reflektere **om** undervisning, for dermed også at kunne reflektere professionelt **i** undervisningen. Refleksion i musikundervisning, der imødekommer læreruddannelsens og folkeskolens formål, skal primært baseres på didaktisk og pædagogisk forskningsbaseret viden. Alt andet vil være uprofessionelt. Det bidrog Frede V. Nielsen til. Tak for det! Det omfangsrige og dokumenterede forskningsgrundlag er en udfordring for mange! Uden tvivl og respekt for det! Videnskabs-sprog er svært - men dog et sprog, som enhver professionel musikpædagogisk virksomhed må bygge på. Det er et pædagogisk, didaktisk sprog, der udfordrer den professionelle musikunderviser i folkeskolen, og dermed også uddannelsen

 Frede V. Nielsen har gennem hele sit professionelle virke arbejdet for og bidraget til en større respekt for faget gennem en bred teoretisk forståelse af, hvorfor musik og musikfaget er vigtig, og hvad det faktisk kan bidrage med både individuelt, socialt og kulturelt.

videnskab • håndværk • hånddv

som musiklærer. Den må derfor bygge på musikfagets tredimensionelle basis: både at være et videnskabsfag, et håndværksfag og et kunsthøj.

Om at gå på tre ben

Man kan i udgangspunktet postulere, at alle fag i skolen er baseret på videnskab, kunst og håndværk – eller at de retter sig mod et erhverv, der rummer de tre dimensioner. Mureren, sygeplejersken og lægen kan vel egentlig også sige, at de udøver kunst, kan et håndværk, og baserer deres praksis på en videnskab?

Noget af det, som Frede V. Nielsen bidrog yderst kvalificeret til på læreruddannelsen – og dermed også i folkeskolen – var at tænke undervisningsfaget musik som baseret på de tre centrale basisdimensioner: videnskab, kunst og håndværk. Musik skal dermed ikke ensidigt ses og undervises som enten håndværk, videnskab eller som kunst. Vi tænker, at der nok er andre praktisk musiske fag i skolen og på læreruddannelsen, der har fået god læring af at forstå deres fag tredimensionelt.

Folkeskolen har været fokuseret på *udøvelse* af håndværket (gørefag). Det primære i undervisningsfaget er imidlertid, at det giver adgang til alle tre dimensioner, som desuden er i god overensstemmelse med musikfagets tre kompetenceområder: *forståelse, udøvelse* og *skaben*. Det var nok en central del af læreruddannelsens læring af Frede V. Niensens forskning.

Politiske reformer og lokale prioriteringer

Læreruddannelsen har undergået en markant begrænsning af musikfaget til primært at være et videnskabsfag. Det er sket både gennem reformer og professionshøjskolernes prioriteringer, som de kom til

udtryk umiddelbart efter Frede V. Niensens død i 2013. Hans kamp for musikfagets tredimensionelle basis blev hæmningsløst underkendt i den lovgivning, der bl.a. har haft fatale konsekvenser for fx musikfagets håndværksudviklende side på læreruddannelsen. En musikuddannet må derfor kæmpe for at få udviklet det tredje ben, så musikundervisningen i folkeskolen kan bygge på et fuldkomment fundament i den aktuelle kontekst. I samme grad er den pædagogiske kandidatuddannelse i musik på Aarhus Universitet (tidligere Danmarks Pædagogiske Universitet, DPU) reduceret til et læsefag. Håndværksdimensionen er skåret væk. Musiklærernes mulighed for en overbygning på bacheloruddannelsen mangler det tredje ben: håndværket. Man kan dermed påstå, at den pædagogiske kandidatuddannelse i musik nu er reduceret til en uddannelse for bachelorer, der allerede har håndværket, dvs. konservatorieuddannede. Det er trist for folkeskolelæreren, men nok ganske godt for en konservatorieuddannet bachelor, fordi den didaktiske, pædagogiske side af den uddannelse blev voldsomt beskåret for en del år siden. Uddannelsen til musiklærer i folkeskolen kan nu ses som en uddannelse ind i en blindgyde, hvor der ikke er mulighed for videre kandidatuddannelse, hvis man altså tager musikunderviserens kompetencer alvorligt! Her tænkes både på faglig og almen didaktisk kompetence og relations- og klasseledelseskompetence. Men det er nok primært fordi Frede V. Nielsen ikke er her mere, at en sådan horribel udvikling har kunnet lade sig gøre. Det er trist!

Som ovenfor nævnt, kan man i udgangspunktet postulere, at alle fag i skolen er baseret på videnskab, kunst og håndværk – eller, at de kan anvendes i et erhverv, der rummer de tre nævnte dimensioner. At være underviser forpligter derfor til

- at åbne for de tre dimensioner,
- at åbne for elevernes forståelse af musik som en kulturteknik – en måde at forstå eller kommunikere noget meningsfuldt på.

 Noget af det, som Frede V. Nielsen bidrog yderst kvalificeret til på læreruddannelsen – og dermed også i folkeskolen – var at tænke undervisningsfaget musik som baseret på de tre centrale basisdimensioner: videnskab, kunst og håndværk.

Det beskriver Frede V. Nielsen gennem musikken, som et *meningsbærende betydningsunivers*, dvs. som dybder eller lag i musikken, der taler til os (korresponderer med os) som mennesker. Vi har musikken i vores kultur, fordi den giver mening. Nogen udtrykker den – nogen får indtryk af den. Frede V. Nielsen har på mange måder været med til at højne anseelsen og respekten for musikfaget. Han har formået at sætte ord og forskningsvægt bag de problemer musikfaget har stået i. Det har bidraget til og styrket vores argumentationer over for myndigheder og beslutningstagere.

Om at kende forskel på erfaring og forskningsbaseret viden

I udgangspunktet kan vi sætte spørgsmålsteget ved, i hvilken grad akademisk viden kan tendere at ramme plet, eller helt ved siden af praksis. Forsøgte Frede V. Nielsen i virkeligheden at tale ind i en praksisverden, som han i udgangspunktet ikke havde erfaret viden om?

Ingen tvivl om, at Frede V. Nielsen havde viden om folkeskolen. Det var imidlertid ikke en viden baseret på egen praksis. Han var ikke folkeskolelærer. Vi tænker ikke, at det på nogen måde har begrænset hans forskning. Det har måske gjort noget andet muligt. Han har ikke haft forudfattede holdninger eller fordomme fra egen praksis, som har begrænset hans udsyn og åbenhed overfor, hvad praksis faktisk er og kan være. Han har formodentlig været drevet af nysgerrighed og interesse, og har taget afsæt i en bred teoretisk viden om musikundervisningens praksis – i særlig grad i Skandinavien og Tyskland. Hans formodentlig mest kendte publikation: *Almen Musikdidaktik*, som udkom i første udgave i 1994, vidner om denne bredde, dels gennem de mange referencer, dels gennem den konsekvente underbygning gennem evidensbaseret forskning. Det er troværdigt,

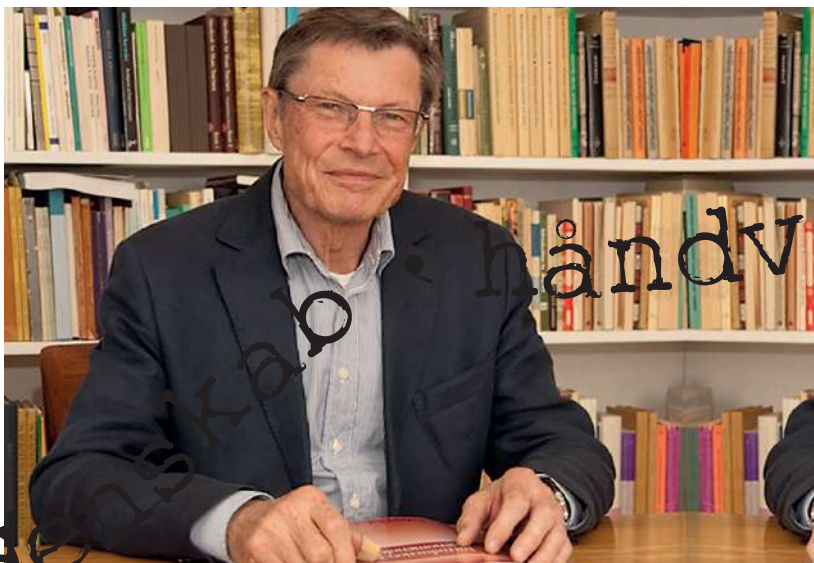
både når viden bruges i undervisning og uddannelse, og når det begrunder praksis i skolen.

Begrænsninger og problemer ved akademisk viden

Det er interessant, hvordan nogen kan erfare, at akademisk viden rammer helt ved siden af. Det kan selvfølgelig skyldes, at det er 'dårlig' akademisk viden, men der er også i sagens natur indbygget en række begrænsninger i og problemer ved akademisk viden. I og med at det pædagogiske felt er relativt og ikke absolut, vil *former* for akademisk viden, i en forholdsvis absolut form, være relevant eller mindre relevant. Akademisk viden om tosprogethed vil være uden betydning for lærere i en skole, der ikke har tosprogede elever. Overflødig akademisk viden vil nogle lærere måske indvende, men for andre vil det være af afgørende betydning for deres praksis.

Det er vigtigt at kende forskel på, om en given praksis er baseret på erfaringer eller på forskningsbaseret viden. Den professionelle lærer ved det.

✿ ... Han var ikke folkeskolelærer. Vi tænker ikke, at det på nogen måde har begrænset hans forskning. Det har måske gjort noget andet muligt. Han har ikke haft forudfattede holdninger eller fordomme fra egen praksis, som har begrænset hans udsyn og åbenhed ...

Viden om Musik og Læring • Kunst

Ikke to klasser er ens, så hvis undervisningen i 5.A alene baseres på, hvad man gjorde i 5.B sidste år, så tager undervisningen ikke højde for den viden om musikalsk læring og udvikling, som den akademiske viden faktisk kan bidrage med.

Den viden, som Frede V. Nielsen bidrog med, og som var specifikt rettet mod musikundervisning i den danske folkeskole, kan vi faktisk anvende, så elevernes musikalske læring sættes i fokus. Et privilegie for os, at have en sådan musikdidaktisk kapacitet til at give anvisninger på og viden om, hvordan praksis kan bygge på et professionelt forskningsbaseret grundlag - ikke en maveførmelse eller en subjektiv erfaring. Det vil være ganske utilstrækkeligt. Et godt eksempel på Frede V. Nielsens gode bidrag er fx hans opmærksomhed på aktivitetsformer, dvs. hvordan eleverne

kan være aktive med musikken. Lærerens opmærksomhed på, at elever kan være reproducerende, producerende, perciperende, interpreterende og reflekterende med musikken, gav mulighed for variation i undervisningen, men også for relevante strategier for undervisningsdifferentiering. Om musiklæreren så anvender aktivitetsformerne, er nok ikke noget Frede V. Nielsen på nogen måde har magt over.

En anden central del af Frede V. Nielsens forskning er koblingen mellem musikfaget og begrebet dannelse. Skolens dannelsesopgave kommer til udtryk i formålet for folkeskolen, som alle fag i skolen er forpligtet på. Det er derfor også vigtigt, at musiklæreren kan analysere og reflektere, hvilken dannelse den konkrete undervisning faktisk sigter mod, og i hvilken grad, det er overensstemmende med folkeskolens og fagets formål.

Grænser for forskningsbaseret viden

Vi synes bestemt, at det er værdifuldt at overveje grænser for forskningsbaseret viden og eventuelle udfordringer ved akademiske synsvinkler på musikundervisningens praksis. Vi tænker dog heller ikke, at Frede V. Nielsen var fortaler for magt og dominans over musikfagets praksis. Ingen tvivl om, at forskningsbaseret og akademiske viden er en form for magtudøvelse eller dominans over praksisfeltet. Det er dog umiskendeligt, at dominans (i et demokratisk samfund) er kendetegnet ved en forholdsvis ureflekteret accept fra dem, der lader sig dominere. Habitus kan være vanskelig at ændre på. Akademisk viden og musikpædagogisk praksis kan derfor være to poler, der har svært ved at mødes, netop fordi konventionel praksis forhindrer det. Vi ser Frede V. Nielsen store indsats inden for musikdidaktisk teori og praksis som en stemme, der ikke vil bestemme, men som vil tilskynde til en akademisk begrundet refleksion om og i praksis. Det synes vi er at komme overens med musikundervisningens teori og praksis. Den overensstemmelse havde vi ikke fundet uden Frede V. Nielsen. ☺

BLÅ BOG:

Annelise Dahlbæk er uddannet folkeskolelærer, cand.pæd. i musik og cand.pæd. i generel pædagogik, forfatter og komponist, tidligere lektor på læreruddannelsen

Niels Kvium er cand.phil. i musikvidenskab, lektor i musik på læreruddannelsen UC Lillebælt

Erik Lyhne er cand.phil. i musikvidenskab, lektor i musik på læreruddannelsen VIA, forfatter og musiker

Susanne Skov er cand.phil. i musikvidenskab og cand.musicæ i klaver og sang, lektor i musik på læreruddannelsen KP, formand for Læreruddannelsens Musiklærerforening

Lone Sonne er Almen Musikleder fra DJM, cand.pæd. i musikdidaktik, musikunderviser i musik-, fri- og folkeskoler, lektor i musik på læreruddannelsen VIA, pianist, komponist og forfatter

Simon Tamdrup Jensen er Cand.mag. i musikvidenskab, tonemester og lektor i musik på læreruddannelsen, Professionshøjskolen Absalon

Christian Vardinghus-Nielsen er cand.phil. i musikvidenskab, lektor i musik på læreruddannelsen UCN, pianist, komponist og forfatter